

götland. Vegetationen, alltså sammansättningen av växter, brukar kallas kalktorräng eller ibland stäppartad torräng, stäppäng. Typiska arter är fältmalört, backsmultron, flentimotej, brudbröd, rödkämpar och småfingerört. Under våren blommar rikligt av backsippor på kullarna. Åsabackarnas signum är ärtväxten puktörne, ett lågt ris med tornar, som är ovanlig i Östergötland. Här på backarna växer den ymnigt.

Insektsfaunan är till stora delar utforskad. Bland de många fjärilsarter som flyger över backlandskapet finns flera ovanliga, som bredbrämad bastardsvärmare, liten blåvinge, hökbloms-ternätfjäril och violettkantad guldvinge. Här finns flera arter av gräshoppor och i den sandiga marken gräver många steklar ut sina bon.

Själva Åsabackarna har under århundraden varit betesmark till Ljungstorp by söder om reservatet. Eftersom området ligger nära byn har det utnyttjats intensivt och hållits öppet, vilket är en viktig orsak till den rika floran av ljus-älskande hagmarksväxter.

Backsmultron (*Fragaria viridis*)

Skog och kärr

Backlandskapet i söder har varit reservat längst och är den mest säregna delen. Glöm för den skull inte bort reservatets norra del. En vandringsled tar dig till kalkkärr sumpskogar och gammal barrskog. Det är från leden du upplever den mäktiga Väderstadsåsen. Här gick förr vägen mellan Väderstad och Rinna.

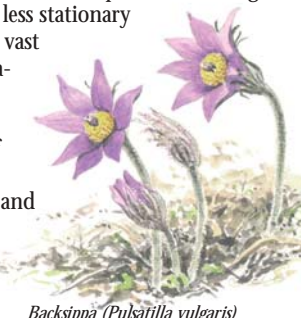
Den norra och största delen av reservatet var förr skogsbyte till Vallsbergs by, som ligger på slätten vid Väderstad. Eftersom området ligger ganska långt från byn har nyttjandet inte varit lika intensivt som på Åsabackarna i söder. Under 1900-talet upphörde betetsdriften.

Idag är den norra delen vildvuxen och spännande. Kärren och delar av skogen betas åter, som ett led i skötseln av reservatet, medan andra delar ska få utvecklas fritt för att bli allt mer urskogslika.

Åsabackarna Nature Reserve

The charming undulating countryside of the reserve is a fine example of geological formations from the last Ice Age. The open, well grazed hills abound in the kind of plant life that thrives on the chalky soil. The trail winds its way among the grassy knolls and hillocks, over the big boulder ridge to the forests in the northern reaches of the reserve.

This landscape was created when the last of Sweden's great glaciers melted. A temporary cooling of the climate interrupted the melting process, leaving the ice margin more or less stationary for hundreds of years. During this time vast quantities of till and debris from the glacial rivers collected in front of the leading edge of the ice. Today's hillocks at Åsabackarna are composed mainly of the sediment of glacial rivers that was deposited long ago in numerous cracks and crevasses in the ice. Where we now see depressions, there once stood gigantic blocks of ice that prevented the accumulation of such sediment.

Backsippa (*Pulsatilla vulgaris*)

Naturschutzgebiet Åsabackarna

Diese hügelige Landschaft ist ein großartiges Beispiel für geologische Formationen der letzten Eiszeit. Auf den offenen, abgeweideten Hügeln findet man eine artenreiche Flora, bezeichnend für den kalkhaltigen Boden. Der Wanderweg führt Sie über die Hügel, den großen Geschieberücken und zu den nördlichen bewaldeten Teilen des Naturschutzgebiets.

Die hügelige Landschaft entstand, als das Inlandeis sich zurückzog. Während einer vorübergehenden Kälteperiode hörte das Eis auf zu schmelzen und die Eiskante lag mehr oder weniger mehrere hundert Jahre an der gleichen Stelle. Während dieser Zeit sammelten sich große Mengen an Moräne

Liten klubbgräshoppa (*Myrmeleotettix maculatus*)

und von den Schmelzwasserströmen abgelagerter Kies und Sand vor der Eiskante. Åsabackarna består hauptsächlich av solken Sedimenten, die auf einem sehr zerklüfteten Eis abgelagert wurden. An Stellen, wo heute Vertiefungen sind, lagen große Eisblöcke, die Ablagerungen aus den Schmelzwasserströmen verhinderten.

581 86 Linköping
Tel: 013-19 60 00

590 10 Boxholm
Tel: 0142-895 00

595 80 Mjölby
Tel: 0142-850 00

Foldern har delfinansierats av EU, regionala fonden

Naturservat avsätts för att bevara och värda värdefull natur och för att trygga tillgången på mark för friluftsliv. Föreskrifter finns anslagna vid reservaten - var mån om att följa dem. Skötsel och information bekostas huvudsakligen med statsbidrag. Naturservatet Åsabackarna förvaltas av Länsstyrelsen Östergötland. Reservatet ingår i Natura 2000, EU:s nätverk av värdefull natur.

Produktion: Länsstyrelsen samt Boxholms och Mjölby kommuner 2003
Ansvärlig: Dan Nilsson, Länsstyrelsen Östergötland
Text och layout: Jan Märeby /Nardus - Ekologisk konsult
Teckningar: Niklas Johansson Tryck: Danagårds grafiska AB

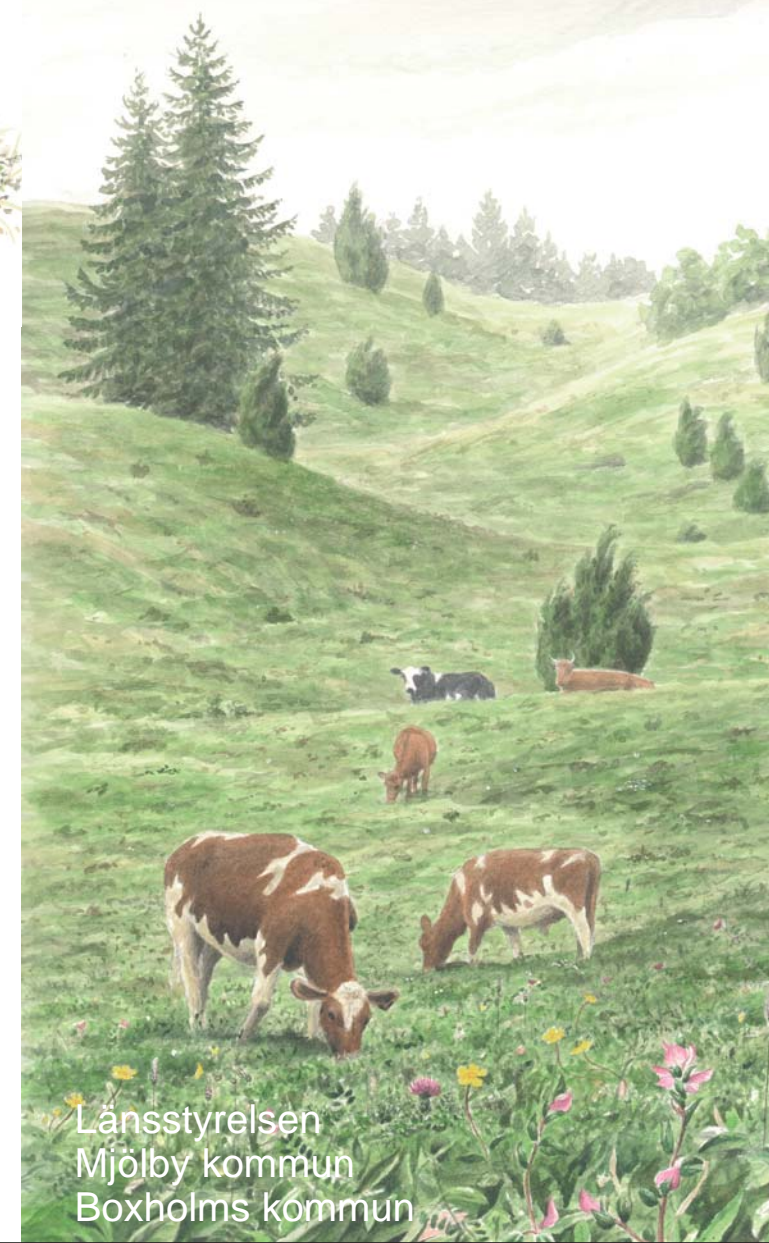

Trycksak 341298

Naturservat i Östergötlands län

Åsabackarna

Länsstyrelsen
Mjölby kommun
Boxholms kommun

Välkommen till Åsabackarna

Reservatet gör skäl för namnet med sitt säregna backlandskap och imponerande rullstensås. Ett landskap som formats under inlandsisens avsmältning. De kalkrika och torra backarna är kända för sin rika flora, men reservatet har också andra mer okända delar. En vandringsled tar dig till gammal barrskog, sumpskogar och kalkkärr.

Åsabackarna är en uppseendeväckande bildning som det är svårt att inte imponeras av. De branta kullarna skiljer sig markant från det omgivande landskapet. Kullarna är uppbyggda av jordmaterial, som antingen förts hit av inlandsisen, eller som spolats hit av smältvatten från isen.

Inlandsisen skapade den jord vi har idag genom att nöta ner en del av berggrunden, material som den sedan förde med sig. Jordmaterial som avsatts di-

rekt från isen kallas morän. Typiskt för morän är att den är osorterad, att den innehåller en blandning av små

och stora mineralkorn. Från lerpartiklar till stora stenblock. Om ett vattendrag spolat med sig jordmaterial orkar vattenströmmen flytta de lättaste partiklarna längst medan de större följer med en kortare sträcka. Jordmaterialet blir sorterat genom att skilda kornstorlekar sjunker till botten, sedimenterar, på olika ställen. Åsabackarna består huvudsakligen av isälvsediment i form av grus och sand. Det är därför kullarna har en så jämn yta, utan stenblock.

Morän avsätts under isen, men också vid iskanten där material som varit infruset i isen ramlar ner från den smältande iskanten. Det är också kring iskanten som isälvarna lämnar sitt innehåll av sand och grus. När vattenströmmen är inträngd i en spricka eller tunnel i isen blir trycket högt. Vattnet rör sig då fort och kan ta med sig mycket material. Vid mynningen slipper vattnet ut ur sin tränga fåra och strömningshastigheten avtar. Partiklar som spolats med sjunker till botten.

Rörligt stillestånd

Åsabackarna ingår i ett stråk av likartade geologiska formationer, den mellansvenska israndzonen. De bildades vid isranden, alltså kanten av isen, när denna låg mer eller mindre still under flera hundra år för omkring 12 500 år sedan. Stilleståndet berodde på att klimatet blev kallare och avsmältningen stannade upp. Vid några tillfällen har iskanten till och med ha rört sig söder ut. Stråket av formationer kan följas från Norge i väster till Finland i öster.

Ju längre iskanten ligger stilla ju mer morän och isälvsediment hinner ansamlas. När iskanten låg stilla vid Åsabackarna så berodde det på att avsmältningen här i söder var lika stor som tillströmningen av is från norr. Kantens låg stilla men isen rörde sig. Och med isströmmen följde allt infruset jordmaterial.

Åsabackarna för 12 500 år sedan

För att försöka göra formationerna i landskapet begripliga får vi tänka oss tillbaka i tiden. Mycket is smälte alltså även när iskanten låg stilla. Våldiga mängder smältvatten från isens yta rann ner genom sprickor och förenade sig i allt större vattendrag i och under isen. Storgårdsåsen, även kallad Väderstadåsen, visar var en isälv forsade fram genom isen. Här har strömningshastigheten avtagit, så att sten och grus sjunkit till botten och fyllt ut sprickan.

Närmast isfronten var isen mer oregelbundet uppsprucken. Smältvattnet sökte sig fram i utrymmen mellan isblocken, där isälvsgruset ansamlades och byggde upp kullarna i backlandskapet. Vi måste tänka omvänt. Dagens kullar och åsar har utgjort botten av en isälv. Där vi idag har sänkor, låg det stora isblock, som hindrade isälvsgruset att lägga sig där.

Ett backlandskap bildat på det här sättet av isälvsediment kallas för en kamebildning. Kullarna har även inslag av morän, vilket hela tiden fördes fram med isen.

Den högra delen av landskapsbilden ovan är ett försök att åskådliggöra hur det kan ha sett ut vid Åsabackarna för omkring 12 500 år sedan. Det var då, när inlandsisens kant låg här, som det kulliga landskapet bildades.

Framför isen strömmade smältvattnet ut och bildade ett flätverk av strömfåror, ett så kallat sandur eller sandurfält. Du ser det som ett svagt kuperat slätt, idag uppodlad, söder om reservatet. Ett sandur bildas när iskanten ligger på land. Åsabackarna har nämligen inte legat under vatten, varken i samband med isavsmältningen eller efteråt. Tack vare detta har Väderstadåsen bevarat sin skarpa form, "getryggen", och inte rundats av vägornas svallande. Att området ligger högt blir du varse om du går upp på den högsta kullen, där du har utsikt mot Östgötaslätten i norr.

Kalktorräng

Ovanliga geologiska bildningar ger ovanliga förutsättningar för växter och djur. Jorden är kalkrik och isälvsedimentet i backarna torkar snabbt upp. Hålls marken dessutom öppen genom bete blir floran mycket speciell och ovanlig för Öster-

Rödkämpar
(*Plantago media*)

Puktörne (*Ononis repens*)